

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка ІV курсу 10-482 групи
Спеціальності: 081 «Право»
Освітньо-професійної програми «Право»
Головіна Анастасія Олексіївна

Керівник д.ю.н., проф., Стратонов В.М.

Рецензент д.ю.н., проф. Шкута О.О

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ККУ – Кримінальний кодекс України

НАЗК – Національне агентство з протидії корупції

САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура

АРМА – Агентство з розшуку та менеджменту активів

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

ЦКУ - Цивільний кодекс України

ЄДРО – Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Основні положення поняття корупції як правового явища	
1.1 Загальні положення поняття корупції	7
1.2 Види корупції	11
1.3 Форми корупції	14
РОЗДІЛ 2. Сутність реалізації антикорупційної політики в Україні	
2.1 Умови та підстави виникнення корупційних правопорушень в українському суспільстві та вплив на нього	17
2.2. Система антикорупційної політики в Україні, основні заходи щодо її реалізації	20
2.3. Нормативно-правове забезпечення щодо боротьби з корупцією в Україні	22
2.4 Відповідальність державних службовців за вчинення корупційних правопорушень.....	26
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТКИ	
Додаток А.....	38
Додаток Б.....	40

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження на тему: «Правові основи реалізації антикорупційної політики в Україні» має високу актуальність в наших умовах, оскільки корупція являє собою соціально негативне правове явище, яке стає тягарем для економічного, політичного, соціально-культурного розвитку нашої країни. Ця тема набуває значну необхідність для формування антикорупційних заходів в Україні.

Корупція не тільки має серйозну загрозу для розвитку України, а й ставить під сумнів прозорість влади, довіру суспільства до органів державної влади та місцевого самоврядування, порушує громадський порядок та законність, а також створює ризики щодо створення соціальних нерівностей та економічних втрат.

Органи, які запобігають вчиненню та протидії корупції мають постійно вдосконалювати правові механізми у боротьбі з цим негативним явищем, враховуючи зміни щодо суспільно-політичної ситуації, контролювати ризики, нові виклики та загрози. Дуже важливим є підвищити довіру громадян до влади, до державних інституцій та владних структур, оскільки без цього антикорупційна політика втрачає свою ефективність та реалізацію.

У січні цього року на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції опублікували дані Transparency International Ukraine, щодо індексу сприйняття корупції – 2023, у якому Україна отримала 36 балів та зайняла 104 позицію. Наша держава покращила свій показник на 3 бали за рік, адже минулого року Україна набрала 33 бали та посіла 116 місце [4]. Такі показники свідчать про те, що дієвість антикорупційного законодавства зростає, відсоток розкриття злочинів також збільшився, але проблема корупції та її запобігання все одно прагне змін, реформ, вдосконалення та детального вивчення.

Актуальність даного дослідження полягає в детальному дослідженні поняття «корупції», визначенні який вплив має на суспільство, аналізу

основних заходів щодо реалізації антикорупційної політики в Україні, з метою удосконалення діяльності антикорупційних органів, наголошенні на відповідальності за вчинення корупційних дій.

Отже, правові основи реалізації антикорупційної політики в Україні є не лише актуальною, але й критично важливою темою для подальшого розвитку нашої держави та позитивному зміцненню демократичних інститутів.

Метою дослідження на тему: «Правові основи реалізації антикорупційної політики в Україні» є визначення причин виникнення корупційних правопорушень в Україні, аналіз системи антикорупційної політики та виокремлення основних заходів щодо її реалізації.

Для реалізації зазначеної мети поставлені конкретні **завдання дослідження:**

- дослідити загальні положення поняття корупції, з'ясувати які існують види та форми корупції;

- визначити підстави виникнення корупційних правопорушень в Україні;

- розглянути нормативно-правові акти щодо боротьби з корупцією в Україні;

- охарактеризувати відповідальність державних службовців за вчинення корупційних правопорушень;

- провести аналіз та визначити ефективність формування антикорупційної політики.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації державної антикорупційної політики.

Предметом дослідження є правові основи реалізації антикорупційної політики в Україні.

У дослідженні було використано сукупність загальнонаукових, дослідницьких та спеціальних **методів** сучасної науки, а саме: завдяки методу аналізу наукових джерел та літератури було повно та обґрунтованого розкрито тема даного дослідження, проаналізованого антикорупційне

законодавство. Використання методу опитування дало змогу визначити наскільки студенти та працівники підприємств є обізнаними з поняттям «корупція», у результаті було визначено, що 96,4% опитуваних знають, що таке корупція (див. Додатки А, Б). За допомогою методів класифікації, порівняння було виокремлено види та форми корупції, надано їм характеристику та оцінку.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки і пропозиції, які містяться в дослідженні, можуть бути використані:

- в науково-дослідній сфері – положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть стати основою для майбутніх досліджень в цій сфері;

- у практичній діяльності можуть слугувати для підвищення знань підрозділів по боротьбі з корупцією;

- в освітньому процесі – може бути корисним для здобувачів, викладачів, юристів та усіх, хто має певне відношення до вивчення цієї або дотичної теми.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати дослідження були оприлюднені на виступі під час засідання VIII Щорічної студентської науково-практичної конференції факультету бізнесу і права Херсонського державного університету на тему: «Сучасна економіка та право: Проблеми та перспективи розвитку» (На платформі Zoom, 29 березня 2024 року) на якій було визначено необхідність об'єднання зусиль досліджень студентів та аспірантів у сфері економіки, бізнесу та права щодо вирішення актуальних проблем.

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, були опубліковані в 1 науковому виданні збірника тез у вигляді наукової доповіді «Економічне становище: вплив та наслідки корупції в Україні», що входить до секції 7 «Національне та міжнародне права, правоохоронна діяльність».

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ЯК ПРАВОВОГО ЯВИЩА

1.1 Загальні положення поняття корупції

Корупція, як соціально-негативне, правове явище є складною та багатогранною проблемою в Україні. Це явище виступає тягарем, яке ставить під загрозу прозорість влади, розвиток політичної, економічної, соціально-культурної сфери та загалом довіру суспільства до державних інститутів. Поняття «корупція» має дуже багато тлумачень. Багаторазові спроби різних дослідників, науковців та законодавців дати повне, обґрунтоване визначення цьому поняттю закінчувались певними розбіжностями та невідповідністю. Адже воно наділене здатністю до постійного розвитку, вдосконалення, пристосування до правової бази держави, а також перетворення в нові форми та виявлення.

Корупція – це сукупність протиправних дій, зловживань та маніпуляцій законодавством, які вчиняються особами, які наділені владою, посадовими чи службовими повноваженнями, метою яких є особисте збагачення або одержання недобросовісної вигоди для себе.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»: «поняття корупція - це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи третіх осіб» [25].

Якщо розглянути латинське походження поняття «корупція», то воно має декілька значень: в широкому варіанті – це псувати щось, завдавати шкоди, обманювати, а в вузькому – це використання особою своїх повноважень, які надає їй держава, з метою власного збагачення або на користь третіх осіб [5].

В рамках дослідження було проведено опитування серед студентів та працівників підприємств на тему: «Загальні положення поняття корупції як правового явища», це опитування мало на меті проаналізувати, який відсоток опитаних людей розуміють, що означає поняття «корупція», адже обізнаність в цій темі є дуже важливою для нашого майбутнього та економічного розвитку держави в цілому.

-51,7% людей знають, що корупція – це протиправне діяння, соціально-негативне явище і що це використання службовими особами, громадськими політичними діячами їхніх прав і посадових можливостей з метою збагачення;

- 96,6% знають, які види корупції існують;

- 62,1% опитаних відповіли правильно на те, який орган забезпечує формування антикорупційної політики в Україні;

- 68,9% людей розуміються на видах юридичної відповідальності, яка настає за вчинення корупційного правопорушення;

- 44,8% відповіли правильно на знання про форми корупційних діянь.

Отже, можемо зробити висновок, що відсоток правильних відповідей показав високу обізнаність опитаних людей щодо розуміння поняття корупції та це дає позитивний результат для України (див. Додатки А, Б).

Відповідно до Великого тлумачного словника поняття «корупція» має різні визначення:

1. Корупція може виступати діяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави, які спрямовані на протиправне використання наданих їм повноважень для отримання матеріальних благ, послуг (наприклад медичних), пільг – це може бути пільги на навчання та інші переваги;

2. Корупція демонструє «безпосереднє використання посадовою особою свого службового становища з метою збагатитись» [2];

3. Корупція – це продажність, гнучкість до підкупності різних урядовців чи громадських діячів [2].

На думку М.І. Мельника, поняття «корупція» має бути відокремленим від інших суспільно-небезпечних діянь, таких як хабарництво, організована та економічна злочинність тощо, для того щоб правильно кваліфікувати негативне явище, а також сформулювати дієві заходи задля попередження та протидії корупційним діянням.

Такі науковці як В.І. Франчук та Ю.А. Комісарчук тлумачать поняття корупції як використання державної влади в своїх корисних цілях. Їхня думка полягає в тому, що корупція – це використання службового становища посадовими особами для присвоєння за винагороду у різній формі її прояву [42].

Як зауважує А.С. Політова, корупцію слід розуміти як суспільно небезпечне діяння, яке має на меті зловживання або перевищення влади чи службових повноважень особи і отримання для себе або інших осіб неправомірної вигоди. На думку дослідниці, її визначення поняття дозволяє окреслити коло корупційних правопорушень.

Розглядаючи як тлумачить поняття «корупція» С.В. Невмержицький, можна сказати, що він виділяє корупцію як політичний процес. Він вважає, що сутність «корупції» зумовлена різними чинниками, а саме політичними, економічними і психологічними.

Слушно висловились М.В. Фоміна та В.В. Кузьменко щодо поняття «корупція». На їх думку це поняття треба досліджувати як систему взаємозв'язку і взаємообумовленості щодо окремої сфери суспільних відносин. Тобто, корупція – це особливий тип відносин обміну, який об'єднує окремих осіб та різні інститути в єдину систему.

Поняття корупції можна розглядати в трьох аспектах – це політичний, соціально-економічний і звичайно правовий.

Акцентуючи увагу на визначенні поняття «корупції» Р.М. Тучак поділяє його на три аспекти:

1. Визначення «корупції» у *політичному аспекті* являє собою потрапляння з кримінальною орієнтацією в конкретні структури політичної

влади і відповідно використання цих можливостей задля задоволення свого інтересу та злочинних потреб.

2. Щодо наступного аспекту, а саме *соціально-економічний елемент* корупції, то він полягає в облаштуванні корумпованого середовища серед органів державної влади та прийняття ними рішень з питань, які пов'язані з соціально-економічним елементом, а також призначенням на вищі посади осіб, які мають чи мало зв'язків з кримінальним життям.

3. Третім аспектом є *правовий*. Характерна ознака цього елемента полягає у впливі на представників законодавчої та виконавчої гілки влади з метою задоволення своїх інтересів під час законотворчої діяльності [3].

Поняття «корупції» умовно можна поділити на дві частини: корупційне правопорушення та етичне відхилення. Інколи вона демонструє використання службовими особи свого статусу для одержання вигоди протиправним шляхом, а інколи – надання такому правопорушенню переваг. Прихильниками такого тлумачення є М.І. Мельник, А.А. Вишняков та інші. Вони визначають таке явище як певну систему зі складним функціонуванням та взаємопов'язаними аспектами політичного, соціального, економічного, правового, морального, ідеологічного та філософського характеру [3].

Отже, проаналізувавши різні підходи щодо визначення поняття корупції, можна виокремити її основні ознаки:

По-перше, використання влади для своєї вигоди. Це одна з основних ознак корупції, адже вона означає використання посадових або владних повноважень для отримання особистої вигоди, незаконного збагачення або здійснення інших корупційних дій;

По-друге, необґрунтоване збагачення: коли особа, яка наділена владними повноваженнями, раптово набуває значний обсяг майна або фінансових активів, та яка не в змозі пояснити їх походження;

По-третє, фальшиві та протиправні дії. Ця ознака може мати в собі події, документи, які намагається певним чином сховати від податкової або виправдати свої корупційні дії.

По-четверте, недостатня прозорість та відкритість. Ознака, яка полягає в приховуванні інформації, обмеженні доступу до публічних даних або відсутності відкритості процесу та процедур.

По-п'яте, це системність, яка формується завдяки її структурі та характеру соціальних зав'язків. Адже корупційні зв'язки відбуваються в корумпованому середовищі, де базуються фінансові ресурси та відповідні управлінські функції [36].

Можна зробити висновок, що ці ознаки можуть змінюватися в залежності від конкретних обставин, умов та сукупності чинників та бути допоміжним інструментом для повного, обґрунтованого тлумачення поняття «корупція».

1.2 Види корупції

Корупція – це явище, яке здатне постійно змінюватись, вдосконалюватись та адаптуватись в державі, така можливість є свідченням того, що в демократичному суспільстві існує дуже багато видів корупції.

Різні науковці виокремлюють різні види корупції, до основних її видів відносять:

- *Велика корупція* або її ще називають топ корупцією, оскільки вона базується на вищих рівнях публічної служби та масштабного бізнесу, тобто там, де є найбільше скупчення фінансових ресурсів. Здебільшого вона передбачає значну вигоду для осіб, які наділені владними повноваженнями і відповідно значні втрати для держави та громадян [21].

- *Політична корупція* виступає як підвид великої корупції. Зазвичай вона має на меті маніпуляцію з законодавством та процедурами для того, щоб розподілити певні ресурси і грошові кошти між обмеженим колом осіб. Наприклад такі маніпуляції можуть відбуватися в процесі виборчих кампаній.

- *Побутова корупція* – це корупція дрібних масштабів. Вона відбувається під час роботи державних або комунальних установ. Така корупція зазвичай зустрічається в повсякденному житті українців і дуже часто проявляється у вигляді спроб громадян отримати доступ до суспільних благ або в отриманні послуги. Прикладом може слугувати хабар за отримання медичної довідки або отримання бюджетного місця завдяки близького родича на посаді в учбовому закладі. Цей вид корупції є найбільшою проблемою українського суспільства, адже дуже багато людей вважають це нормальною практикою або прийнятним фактом в своєму житті.

- Наступним видом виступає *адміністративна корупція*, її можна розглядати як окремий вид корупції так і як підвид до побутової. Вона виникає між державою, особами, які приймають рішення та звичайними громадянами, коли вони мають потребу в отриманні певної послуги. Зазвичай до адміністративних корупційних діянь вдаються особи, які володіють бізнесом для отримання певних дозволів, ліцензій чи погоджень. Згідно із статтею 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 року № 222-VIII є вичерпний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню [29].

- Адміністративна корупція має два підвиди: *системна і спорадична*. Системна корупція є найбільшою загрозою для економічної, політичної, соціальної сфери життя, адже відбувається на постійній основі, вона також відома як «ендемична», тобто та, існування якої є постійним на якій-небудь території. Спорадична корупція є антиподом до попередньої, оскільки є нерегулярною і не сильно загрожує економіці.

Т.Н. Супрун у своїй статті класифікує корупцію за такими критеріями:

1. За статусом її суб'єктів. За цим критерієм можна виділити корупцію серед органів державної влади та приватного сектору. Перший підвид ставить під загрозу прозорість влади, а також зупиняє усі позитивні зрушення органів державної влади. Що стосується приватного сектору, то виходячи з нового тлумачення законодавцем поняття корупції, то тепер заборони та обмеження

стосуються не тільки уповноважених на виконання державних функцій, а й посадові особи підприємств, установ та організацій [34].

2. За суб'єктами її вчинення можна поділити на низову та верхівну корупцію. Верхівна корупція – це так звана владна корупція, а низова, тобто дрібного чиновництва.

3. За територіальним принципом можна поділити на внутрішньодержавну та міжнародну.

- Внутрішньодержавна корупція – форма корупції, яка відбувається всередині держави, її установ, організацій. Вона включає в себе зловживання владою, посадовими повноваженнями та ресурсами для своєї вигоди. Наприклад корупція у законодавчих або виконавчих органах, це отримання хабарів чи інших вигод для прийняття або блокування законодавчих ініціатив, корупція у правоохоронних органах – це зловживання правоохоронними органами своїми повноваженнями для вимагання хабарів, уникнення розслідувань та інше. Корупція в судовій системі, може мати вплив на суддів або інших учасників судового процесу для прийняття неправомірних рішень чи уникнення відповідальності.

- Міжнародна корупція – це зловживання владою або повноваженнями на міжнародному рівні. Вона може проявлятися у взаємодії між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародних відносин. Наприклад корупція спрямована на міжнародну допомогу, у міжнародних спортивних організаціях і тд.

4. За метою вчинення корупційних діянь поділяється на ресурсну, тобто економічну та політичну корупцію. Основною метою економічної корупції є збагачення ресурсів для особистої вигоди, яка провокує погіршенню розвитку економіки та міжнародному співтовариству. Політична корупція виступає причиною погіршення принципу демократії в державі, оскільки сприймається як очікувана практика.

Можна зробити висновок, що видів корупції дуже багато та вони можуть бути взаємопов'язані між собою, перепліталася та проявлятися у різних комбінаціях.

1.3 **Форми корупції**

Корупція – це серйозне проблемне явище в Україні, яке здатне до трансформації та вдосконалення до нових форм та виявів. Саме поняття «форма корупції» відноситься до різноманітних способів, виявів або проявів корупції, яка може існувати в будь-якій сфері життя і діяльності. Усі форми корупції мають свої особливості щодо проявів та застосування. Найпоширенішими формами корупції є наступні:

1. Усім відома форма корупції – це хабарництво, воно полягає в отриманні особою в будь-якому вигляді певної винагороди за виконання або невиконання в інтересах особи, яка дає цей хабар, або в інтересах інших осіб з використанням наданих їм владних повноважень. Відповідно до Кримінального кодексу України існують такі форми хабарництва:

- Одержання хабара (стаття 368 КК України), «ця стаття регламентує прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, за що карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю на строк до трьох років» [14].

- Давання хабара (стаття 369 КК України) – «пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі, карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавлення волі на той самий строк» [14].

- Провокація хабара (стаття 270 КК України) – «провокація підкупу, тобто це дії службової особи з підбурення особи на пропонування, обіцянку або надання неправомірної вигоди чи прийняття пропозиції, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [14].

Хабар існує двох видів: активний та пасивний. Активний хабар проявляється як обіцянка або конкретне давання хабара, а пасивне хабарництво – це відповідно акт одержання хабара.

2. Друга форма корупції – це розкрадання. «Воно являє собою умисне незаконне обернення деяким способом чужого майна на свою користь або користь третіх осіб із корисливих мотивів з використанням владних повноважень» [14].

3. Наступною формою корупції є розтрата. Ця форма розповсюджена серед посадовців, а саме під час постійного використання державних установ з метою закріплення та збільшення свого приватного бізнесу, тобто власний інтерес. За приклад можна взяти ситуацію із платним відчуженням майна, яке перебуває у власності держави, тобто процес приватизації.

4. Шахрайство передбачає вчинення обману чи підроблення для того, щоб отримати неправомірну вигоду або збагатитись за рахунок інших осіб. Особи, які вчиняють таке кримінальне правопорушення називаються шахраями, вони намагається отримати доступ до довіри людей чи організацій, щоб згодом шляхом обману зловжити цими довірливими стосунками і отримати свою вигоду. Шахрайство поділяється на декілька видів: фінансове шахрайство – це підробка фінансових звітностей, обман з кредитними картками інших осіб; інтернет-шахрайство, воно полягає у застосуванні вірусних програм, шахрайство на онлайн-аукціонах та інше; комерційне шахрайство – це обманні дії підприємств або організацій на

економічному ринку для одержання конкретної переваги серед інших компаній.

5. Вимагання – це є однією з найрозповсюдженіших форм корупції, яка полягає у прямому чи непрямому вимаганні хабарів, подарунків або інших вигод для одержання відповідної послуги, переваги чи вирішення питання. Пряме вимагання – коли особи, які наділені державою певними повноваженнями вчиняють протиправні дії у вигляді вимагання хабарів чи інших вигод в обмін на певну послугу. Непряме вимагання – це посадовці приховано вчиняють вимагання, завдяки певним методам: натиск, погроза, шантаж та інше. Систематичне вимагання – це вид вимагання, який є частиною економічної, соціальної та політичної системи держави.

6. Кумівство є однією з глобальних проблем в Україні, оскільки здійснюється не лише на «верхівках» корупції, а й у повсякденному житті нашого суспільства. Кумівство також ще називають як фаворитизм – це коли певна особа чи організація надають переваги чи вигоду особі на підставі особистих, родинних зав'язків, а не законною процедурою чи заслугою.

7. Зловживання є наступною формою корупції. Зловживання владою або своїм посадовим становищем, перевищенням повноваженнями, вчиняються задля особистих інтересів чи інтересів третіх осіб. Використання такої форми корупції є дуже поширеною серед органів місцевого самоврядування.

8. Варто відокремити ще одну форму корупції, таку як – лобізм або її ще називають лобіювання. Вона полягає у можливих спробах посадовців впливати на рішення уряду або інші ініціативи законодавства.

Отже, можна зробити висновок, що усі форми корупції можуть проявлятися у різних сферах життя та діяльності держави. Корупція має негативний вплив не тільки на економічну та політичну систему, а й на ідеологічну, моральну, філософську, тому боротьба з цим негативним правовим явищем вимагає ефективних заходів щодо протидії.

РОЗДІЛ 2

СУТНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1 Умови та підстави виникнення корупційних правопорушень в українському суспільстві та вплив на нього

Виникненню корупції сприяють різні фактори, зокрема одним з них є соціальні фактори та психологічні чинники, а також певні економічні фактори. Дослідники виділяють відповідні соціальні фактори корупційної поведінки, які провокують створення корумпованого середовища на підприємствах, організаціях:

- Розподіл обов'язків. До прикладу можна навести ситуацію, коли працівник починає працювати на підприємстві, то його наділяють певними службовими обов'язками, і в деяких випадках працівник не завжди згоден з ними. Він може вважати дані обов'язки принизливими для себе, думати, що роботодавець не бачить в ньому перспективного працівника чи людину з кар'єрним зростом;

- Страх покарання. Цей чинник проявляється, коли працівник боїться зробити щось неправильно, не може взяти на себе відповідальність або не хоче займатись цим протягом довгого періоду часу, в результаті – вчиняє корупційні дії у вигляді підроблення документів, рішень, давання хабара та інше;

- Бажання домогтися успіху. Більшість людей, які мають на меті зайняти високу посаду, наділені такими якостями як: цілеспрямованість, лідерство, бажання кращого. Але не завжди такі люди досягають своїх цілей правомірними діями, адже такий шлях є більш довгим, аніж вчинення протиправних дій у вигляді отримання відповідних дозволів, ліцензій, погоджень тощо.

Складність викорінення корупції полягає в тому, що результатом вчинення корупційних правопорушень є одержання багатства чи влади. Це

явище наділене негативною особливістю як «адаптування» та «звикання», тому суспільство дуже швидко зрозуміло, що за допомогою грошей можна отримати будь-яку послугу чи суспільне благо, а від цього вже потім дуже складно відмовитись та зупинити це. Усі корупційні схеми були створені та вигадані ще задовго до незалежності України, це призводить до економічних негативних наслідків як втрата бюджетних коштів, що значно зменшує фінансування видатків до Державного бюджету України, що погіршує можливість оборони держави, а також створення нових корупційних форм та видів, які встигають вдосконалюватись до реалій України.

До економічних факторів виникнення корупції можна віднести наявність економічних труднощів в країні або нерівний розподіл різних видів ресурсів. Така ситуація спонукає людей до корупційних практик для власного виживання або ж збагачення в таких випадках. Найбільшою складністю зараз є війна, яка підірвала економічний розвиток держави та суспільства. Аналізуючи те, який вплив має корупція на економічне становище в нашій державі, можна зробити висновок, що вона є великою перешкодою для ринкових відносин, різноманітних інвестицій і адекватної конкуренції серед підприємств зокрема.

Якщо говорити про причини виникнення корупції в Україні, то основними вважаються наступні:

По-перше, це відсутність дієвих засобів на придушення корупції. Наша держава має відповідні норми кримінального законодавства, які передбачають настання кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення, але звернувши увагу на офіційну статистику висвітлену на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції під назвою: «Інтерактивна графіка: Досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень», можна зробити висновок, що порівнюючи 2022 рік та 2023 рік, корупційні правопорушення зросли з 5,612 до 7,456 злочинів [22]. Така статистика дає змогу зрозуміти, що наявні засоби протидії корупції не є настільки ефективними, як хотілось б. Тому їх постійно треба змінювати,

вдосконалювати, адаптувати до нових реалій та сучасних технологій, адже з кожним роком вигадують нові види корупційних правопорушень або пов'язаних з нею протиправних дій.

По-друге, незацікавленість населення. На початку повномасштабного вторгнення народ намагався активно боротися з усіма проблемами в Україні, зокрема з корупціонерами, але за два роки війни цей відсоток значно знизився. Багато хто з людей вважає, що вони ніяк не зможуть вплинути на протидію корупції, хтось притримується думки про те, що якщо вони не відчують на собі глобальних наслідків, то це не є великою проблемою. У результаті просто ігнорують корупцію як негативне явище в Україні.

По-третє, це низький рівень ефективності системи покарання хабарників, а також зручність для багатьох осіб, які володіють бізнесом та простих громадян вирішувати свої проблемні питання даванням хабара. Така ситуація дуже негативно впливає на моральний дух українців, адже демократична держава – це справедливий суд та об'єктивне покарання щодо правопорушників.

Корупція значно сповільнює нашу державу та громадян в економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку, тому її виникнення здебільшого є результатом взаємодії різних факторів. Її викорінення вимагає комплексного підходу та системних реформ в усіх сферах життя, тому громадянам необхідно брати активну громадську ініціативу та допомагати спільними зусиллями боротися з корумпованим середовищем в нашій державі. Корупція потребує значних та витривалих засобів боротьби з нею, які зможуть значно знизити відсоток щорічних хабарів, одержань вигоди шляхом застосування корупційних схем та в результаті здатність вийти до середнього рівня корупції поміж європейських країн.

Психологічні чинники є не менш вагомим фактором для розуміння того, чому люди вчиняють корупційні правопорушення. Частіше за все люди, які схильні до вчинення корупційних дій є невпевненими у собі, вони замкнені та мають страх відповідальності. Такі люди мають здатність до

маніпулювання людьми у вигляді підбурювання до скоєння протиправних дій задля одержання власної матеріальної або іншої вигоди. Також вони наділені залежністю від їх соціального середовища. Наприклад, якщо працівник влаштувався на роботу, де всі вважають за норму красти гроші з бюджету, то на жаль через деякий час він доєднається до своїх колег, щоб його не вважали «стукачем».

Отже, психологічний фактор є дуже важливим у вивченні такого негативного, правового явища як корупція. Усі якості, якими наділені корупціонери мають певний зв'язок, адже можуть бути спровоковані різними умовами та подіями.

2.2 Основні заходи щодо реалізації державної антикорупційної політики в Україні

4 березня 2023 року Кабінетом міністрів України була прийнята постанова «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки». Мета Програми полягає в досягненні значного прогресу в запобіганні та протидії корупції, забезпечення злагожденості та системності антикорупційної діяльності всіх державних органів та органів місцевого самоврядування, а також належного процесу післявоєнного відновлення України [27].

Можна виділити основні заходи щодо втілення антикорупційної політики в Україні:

1. Імплементация антикорупційного законодавства. Імплементация – це сукупність організаційно-правових та інституційних заходів, яка дозволить створити ефективні інструменти для боротьби з корупцією в нашій державі [36].

2. Формування ефективної, координованої та прозорої роботи органів щодо запобігання протидії корупції, такі як: НАЗК, САП України, АРМА, НАБ України.

3. Вдосконалення законодавчої бази, створення потужних, системних реформи щодо настання відповідальності за корупційні правопорушення та спрощення процедури притягнення до юридичної відповідальності.

4. Забезпечення комплексного підходу до проблематики вивчення корупції, усунення відповідних недоліків та суперечностей щодо цього явища.

5. Втілення антикорупційної політики має бути належним серед усіх верств населення. Ми маємо на увазі реалізацію всебічних заходів як серед дітей, так і людей старшого віку, проведення робіт із виявлення та протидії корупції для того, щоб посадові особи, державні службовці були обізнані щодо різновидів корупційних дій та яку юридичну відповідальність у разі вчинення злочину вони можуть понести.

6. Не менш важливим заходом є вияв ризиків, адже попереднє виявлення негативних наслідків може допомогти зменшити рівень негативного впливу на виконання функцій органів державної влади та місцевого самоврядування, зосередити увагу на здійсненні загальної оцінки щодо наявного корумпованого середовища та висвітлення цієї інформації у прозорих звітах та офіційних сайтах відповідних органів, які забезпечують протидію корупції в Україні (НАЗК).

7. Забезпечити належний контроль за своєчасним поданням декларацій службових осіб та державних службовців.

8. Вдосконалення процедури щодо надання адміністративних послуг, оскільки адміністративна корупція полягає в тому, що вона стосується рішень та дій, пов'язаних з управлінням, наданням адміністративних послуг та іншими аспектами діяльності державних органів на різних рівнях влади. Вдосконалення полягає у спрощеній системі притягнення до адміністративної відповідальності та складання протоколу.

9. Залучення українців до громадської ініціативи, будь-то участь у волонтерських проектах, підтримка громадських кампаній, висвітлення своїх думок у соціальних мережах або участь у громадських обговореннях.

Отже, з вищенаведеної інформації можна зробити висновок, що кожен крок має вагомe значення у створенні позитивних змін для реалізації антикорупційної політики в Україні. Створення антикорупційного середовища потрібно для нашої країни задля подальшого економічного розвитку, налагодження ринкових відносин, залучення інвестицій, знищенні монополістичних підприємств, тіньових бізнесів, а також чесної конкуренції серед підприємців і не тільки. Таке майбутнє можливе тільки за сукупності усіх заходів, а головне бажання народу жити в антикорупційній країні.

2.3 Нормативно-правове забезпечення щодо боротьби з корупцією в Україні

Для того, щоб правильно, повно та обґрунтовано розуміти таке правове явище, як корупція, треба вивчати нормативно-правові аспекти і практичний вияв цього явища [15].

Аналізуючи закордонне і вітчизняне законодавство пов'язане з боротьбою проти корупції, можна сказати, що корупція існує в будь-якому суспільстві та державі і по сей день не одна країна не може повністю викоринити це негативне явище. Але є держави, які мінімізували цей показник за допомогою: створення дієвих систем заходів адміністративно-правову впливу, а також вдосконалення законодавства в цій сфері. Яскравим прикладом такої держави виступають Сполучені Штати Америки, які ще в 1977 році підписали Закон «Про корупцію за кордоном», саме вони стали першими, хто прийняв федеральний закон, який стосується захисту свідків. Іншим дієвим законом став Закон «Про контроль за злочинністю» 1984 року, за допомогою нього, вони розширили коло осіб, які б підлягали захисту від держави.

Таким чином, роблячи висновки щодо вищенаведеної інформації, можна сказати, що нашій країні та законодавцю слід більше звернути увагу на міжнародний досвід подолання корупції. Виходячи з наших реалій, то нам треба обрати шлях з вірною стратегією у вигляді розширення кола осіб, які підлягали б державному захисту та відповідному вдосконаленні системи антикорупційних заходів та комплексній протидії корупційній злочинності в нашому суспільстві.

За роки незалежності, Україна мала змогу неабияк накопичити своє антикорупційне законодавство та нормативно-правові акти в сфері запобігання корупції, тому до них належать:

1. Конституція України від 28.06.1996 року №254к/96-ВР є Основним законом нашої держави, який регламентує захист конституційних прав, свобод та обов'язків громадянина. Конституція України не наділена спеціальними положеннями, які б визначали норми щодо боротьби з корупцією. Однак, вона все ж таки має вагоме відношення до неї, адже стаття 1 Конституції містить конкретні положення, щодо антикорупційної політики, а саме принципи незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. А також Конституція наголошує на запровадженні ефективної антикорупційної системи для відповідного захисту конституційних прав і свобод нашого народу [10].

2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року, цей закон є дуже важливим, оскільки він визначає правові та організаційні засади діяльності системи запобігання корупції в Україні [25]. Закон складається з 13 розділів та 85 статей. Він передбачає створення центрального органу виконавчої влади, який відповідає за формування антикорупційної політики та запобігання корупції – це Національне агентство з питань запобігання корупції, який наділений спеціальним статусом. Також тлумачить таке нове поняття як конфлікт інтересів та розділяє його на підвиди – реальний та потенційний конфлікт інтересів. Варто наголосити на тому, що цей Закон є певним з'єднувальним елементом

поміж теоретичної та практичної сторони багатогранної проблеми корупційного рівня в країні. Завдяки такому симбіозу допомагає доцільно вирішувати конкретні проблемні питання на практиці. Його особливістю є те, що він бере до уваги практику Європейського суду з прав людини, вимоги міжнародних договорів, а також певні рекомендації міжнародних організацій [16].

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року, надає перелік корупційних правопорушень та тих, які пов'язані з нею. Визначає кримінальну відповідальність, яку може понести винна особа за скоєне нею кримінальне правопорушення [14].

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за адміністративні правопорушення, які пов'язані з корупційними діями [9].

5. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 року, цей Закон визначає правові організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України [30].

6. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки», який був прийнятий 20.06.2022 року [26].

7. Закон України «Про очищення влади» від 16.04.2014 №1682-VII, який розкриває засади проведення очищення влади з метою захисту прав людей, демократичних цінностей та верховенства права [32].

8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 18.06.2006 року №251-V [11].

9. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 16.03.2005 №2476-IV [36].

10. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 01.03.2010 №252-V [13].

Конвенція щодо боротьби з корупцією на погляд кримінального законодавства Ради Європи визначає такі корупційні дії:

- активний і пасивний підкуп державних службовців, їх посадових осіб, а також посадових осіб міжнародних організацій, суддів, посадових осіб міжнародних судів та інші;

- активна та пасивна «торгівля впливом»;

- відмивання грошей, які одержані шляхом вчинення корупційних правопорушень;

- використання рахунків для одержання коштів, які також отримані внаслідок корупційних дій [40, с. 7].

11. Указ Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14.10.2014 №808/2014 [31].

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки» від 04.03.2023 №220 [27].

13. Наказ Національної державної служби України «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» від 05.06.2016 №158 [28].

Єдина правозастосовна система антикорупційного законодавства дає змогу визначити важливі принципи рівності всіх перед законом та винести об'єктивні, справедливі та неупереджені рішення.

Варто зазначити, що в Україні запроваджений Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Необхідність його створення полягала у забезпеченні єдиного обліку осіб, які вчинили такі правопорушення. Його особливістю є те, що за допомогою такого реєстру здійснюється аналіз відомостей про осіб та результатів розгляду відповідних справ у суді, де судді визначають посади публічних осіб, які пов'язані з найбільшою корупційною загрозою. ЄДРО несе виховний, стримуючий характер, який дозволяє збільшити відсоток прозорості, доброчесності поведінки таких осіб [25].

У відповідності до статті 59 Закону України «Про запобігання корупції»: «відомості про осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної,

дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення» [25].

Цей реєстр формується та ведеться Національним агентством з протидії корупції. «Відомості про фізичних та юридичних осіб вносяться протягом трьох робочих днів з дня надходження з Державної судової адміністрації України до Національного агентства електронної копії рішення суду, яке відповідно набрало законної сили, а також з Єдиного державного реєстру судових рішень» [25].

«Інформація з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення чи відсутність інформації про таку особу подається» [25]:

- по-перше, «на запит державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування. Цей запит має на меті проведення спеціальної перевірки певних відомостей про осіб, висувають свою кандидатуру на зайняття посад, які мають зв'язок з функціонуванням державних органів та органів місцевого самоврядування» [25];

- по-друге, «запит правоохоронних органів, коли їм необхідно отримати таку інформацію в сфері кримінального чи адміністративного провадження. Також це може бути запит прокурора, якщо він здійснює нагляд за додержанням вимог і застосуванням законодавства» [25];

- по-третє, це можливість звернення фізичної особи, її уповноваженої або уповноваженого представника юридичної особи, з метою отримання інформації про себе чи юридичну особу, яку він представляє [25].

Отже, можна зробити висновок, що існування такого реєстру є необхідним інструментом одержання відомостей про фізичну чи юридичну особу, яка здійснила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

2.4 Відповідальність державних службовців за вчинення корупційних правопорушень

Закон України «Про запобігання корупції» - далі (Закон) передбачає відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків. Цей Закон тлумачить такі поняття як: «корупційне правопорушення», «правопорушення пов'язані з корупцією», «неправомірна вигода» тощо [25].

Отже, корупційне правопорушення – це діяння, яке наділене ознаками корупції, вчинені особою, що зазначена в частині першій статті 3 цього Закону, за це діяння законом встановлено декілька видів юридичної відповідальності: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна та цивільно-правова.

Згідно статті 65¹ Закону: «за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в ст. 3, притягуються до відповідальності» [25].

Законодавець надає вичерпний перелік правопорушень, які пов'язані з корупційними діями та несуть за собою відповідальність:

По-перше, це норми Кримінального кодексу України. На сьогодні кримінальна відповідальність є найдієвішим інструментом у боротьбі з корупцією. Корупційні правопорушення умовно можна поділити на дві групи: ті, що пов'язані з корупцією та ті, що являють собою корупційні правопорушення.

До першої групи слід віднести такі статі: «стаття 191 КК України про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, стаття 262 КК України (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), стаття 312 КК України (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом

шахрайства або зловживання службовим становищем), стаття 313 КК України (викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів...), а також інші статті: ст. 320, ст. 357, ст. 410» [14].

Друга група містить наступні статті: «стаття 354 КК України (підкуп працівника підприємства, установи чи організації), стаття 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), стаття 364¹ КК України (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми) та інші: ст. 364, ст. 364¹, ст. 365², ст. 368², ст. 368³, ст. 368⁴, ст. 369, ст. 369²» [14].

Отже, можна сказати, що єдиного «корупційного правопорушення» за яке можна понести кримінальну відповідальність не існує, оскільки таким чином законодавець обмежує коло діянь та детально визначає норми до кожного злочину.

По-друге, це норми Кодексу про адміністративні правопорушення. У розділі 13-А визначено за які незаконні дії особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності:

- «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщенні з іншими видами діяльності» (стаття 172⁴) [9];
- «Порушення встановлених законом обмеження щодо одержання подарунків» (стаття 172⁵) [9];
- «Порушення вимог фінансового контролю» (стаття 172⁶) [9];
- «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» (стаття 172⁷) [9];
- «Невжиття заходів щодо протидії корупції» (стаття 172⁹) [9];
- а також статті 172⁸, ст. 172⁸⁻¹, ст. 172⁹⁻¹, ст. 172⁹⁻². [9].

Майже всі правопорушення передбачають адміністративну відповідальність у вигляді «штрафу з позбавленням права обіймати певні

посади чи займатися певною діяльністю чи без такого, та з конфіскацією доходу» [9].

Як зазначено в Антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки: «Чимала кількість осіб, які винні у вчиненні правопорушень, які пов'язані з корупцією, та в сфері фінансування політичних партій та відповідно поданням цими партіями фінансових звітностей – обходять притягнення до адміністративної відповідальності» [1]. Вони обходять цю процедуру завдяки наявним у неї недолікам, тому в Антикорупційній стратегії виокремлені очікувані стратегічні результати, а саме спрощення системи виклику та вручення протоколів, виділення чіткого переліку порушень при складанні протоколу, модернізування порядку застосування заходів примусу до осіб, які безпричинно не являються до суду.

По-третє, норми Цивільного кодексу України, за якого визначено настання «цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень» [39]. Відповідальність настає, якщо відповідні правопорушення призвели до негативних цивільно-правових наслідків. Зокрема до таких статей належить: «стаття 116 Цивільного кодексу України (майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи)» [39]. У даному випадку, шкода буде відшкодовуватись в повному обсязі. До юрисдикції місцевих судів належить вирішення питань, щодо притягнення державних службовців, посадових осіб до цивільно-правової відповідальності [39].

По-четверте, це настання дисциплінарної відповідальності, яка передбачена нормами Кодексу законів про працю України, а саме стаття 147 про порушення трудової дисципліни до працівника, за що до нього може бути застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді догани або звільнення [8]. А також стаття 66 Закону України «Про державну службу», яка стосується державних службовців, де до них може бути застосовано стягнення вже у

вигляді зауваження або догани, або попередження, або звільнення з посади [24].

«Державний службовець не має права притягуватись до дисциплінарної відповідальності у випадку, якщо в нього закінчився строк давності, це шість місяців з дня, коли керівник державної служби дізнався чи мав дізнатися про вчинення його працівником дисциплінарного проступку, а також не брати до уваги час тимчасової непрацездатності державного службовця, перебування його у відпустці, тим не менш якщо минув один рік після його вчинення або постановлення судом відповідної ухвали, яка набрала чинності» [24].

У зв'язку з опублікованою НАЗК «Антикорупційною стратегією на 2021-2025 роки», кримінальну відповідальність було значно посилено, була встановлена неможливість використання певних положень до осіб, які засуджені за корупційні правопорушення, а також збільшено коло осіб до яких можуть бути застосовані інші заходи кримінально-правового характеру [12]. Вчинені корупційні правопорушення визначаються в санкціях статей частіше за все – як додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати посади чи займатись певною діяльністю.

Кримінальний кодекс України визначає настання кримінальної відповідальності за вчинення корупційних дії, але судова практика демонструє, що кількість таких правопорушень не зменшилась, тому можна наголосити на тому, що підприємці, державні службовці, посадові особи стримують інших охочих громадян для економічного, культурного розвитку України.

На завершення вищевикладеного, підсумуємо, що всі види юридичної відповідальності настають відповідно до чинного українського законодавства. Їх основна мета полягає у запобіганні корупції та її протидії.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження на тему: «Правові основи реалізації антикорупційної політики в Україні», було проаналізовано загальні положення поняття «корупції», було з'ясовано, які існують види та форми корупції. Попри багаторазові спроби науковців та законодавців виділити повну та аргументовану дефініцію цього поняття, їм досі не вдалося дати конкретне, змістовне визначення. Адже корупція – це соціально-негативне правове явище, яке має змогу адаптуватись до суспільства та пристосовуватись у всіх сферах діяльності, тому дослідники не встигають за її новими виявами та формами.

Було проведено опитування студентів, а також працівників підприємств на тему: «Загальні положення поняття корупції як правового явища», яке показало, що українці достатньо добре розуміють значення поняття корупції, орієнтуються на її видах, а також видах юридичної відповідальності, яка може настати у разі вчинення особами, які зазначені у частині 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» корупційних правопорушень або пов'язаних з нею правопорушень.

Визначено підстави виникнення корупційних правопорушень в українському суспільстві та який вплив корупція має на суспільство. Через те, що корупція є серйозною проблемою, тому її виникнення супроводжується сукупністю різних факторів, таких як: недостатній контроль і відповідальність, соціально-культурні фактори, які полягають у провокації виникнення корупції, адже роблячи її часто прийнятною або очікуваною практикою, дає зупинення розвитку держави, економічні фактори, які зазвичай є результатом економічних труднощів чи неправильному розподілі ресурсів. Виникнення корупції є результатом взаємодії цих факторів, а її протидія вимагає системного підходу у всіх сферах суспільства.

Крім того, в результаті дослідження було розглянуто нормативно-правові акти щодо боротьби з корупцією в Україні. Наше законодавство потребує розширення, удосконалення та змін. Було визначено, що наша

держава повинна обрати вірну стратегію антикорупційної політики в Україні, затвердити заходи, щодо протидії корупції, які будуть мати позитивний результат, а також на прикладі інших країн, їх шляхах вирішення такої проблеми, ми можемо мінімізувати вчинення корупційних дій, ґрунтуючись на зарубіжному досвіді.

Також було охарактеризовано відповідальність державних службовців за вчинення корупційних правопорушень. Проаналізовано, які існують види юридичної відповідальності за такі правопорушення – кримінальна, адміністративна, цивільно-правова або дисциплінарна відповідальність.

Дослідження показало, що антикорупційна політика виступає як система передбачених нормативно-правовими актами організаційно-правових, адміністративних, економічних, освітньо-виховних, культурних та інших заходів, які формуванням та реалізацією яких займаються органи публічної влади та громадських, які мають на меті вияв та припинення корупційних правопорушень.

Наприкінці можна зробити висновок, що проблема корупції не є позбавленою вирішення. Шлях до чесного та прозорого суспільства розпочинається з кроків кожного громадянина та свідомого ставлення до викорінення цього явища. Ефективність формування антикорупційної політики зростає та заходи протидії покращуються. Робота щодо вдосконалення та реалізації даної політики є довгою та вимагає спільних зусиль, тому кожен з нас має стати частиною позитивних змін в Україні, щоб подолати корумповане середовище.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів для поліпшення реалізації антикорупційної політики, зокрема вдосконалення законодавства та практики його застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. *Національне агентство з питань протидії корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.
2. Бусел В. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ: Перун, 2005. 1728 с.
3. Гарматюк В. Теоретично-правові аспекти протидії корупції в Україні. 2022. Розд. 1. *Теорія та історія держави і права; Історія політ. і прав. вчень*. С. 6.
4. Головна - Transparency International Ukraine. *Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції*. URL: <https://ti-ukraine.org/>
5. Живко З., Кіржецький Ю. Корупція: теоретико-методичні засади дослідження: монографія. Львів, 2011. 220 с.
6. Законодавство та нормативно-правові акти в сфері запобігання корупції. *ДСНС*. URL: <https://dsns.gov.ua/uk/zapobigannya-korupciyi/zakonodavstvo-ta-normativno-pravovi-akti-v-sferi-zapobigannya-korupciyi#mobile-menu-open>
7. Ісаєнко К. 72 с. URL: <https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/diplomna-robota-magistra-Isaienko-Zamuri-Karini-Sergiivni.pdf>.
8. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII: станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 14 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
10. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

12. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення - Юридична Газета. *Юридична газета – онлайн версія*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/kriminalna-vidpovidalnist-za-korupciyni-pravoporushennya.html>
13. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
14. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
15. Левчук А.О. Поняття, сутність корупції та корупційних правопорушень. *Особливості застосування антикорупційного законодавств: від розслідування до вироку суду*. Харків, 2019. С. 1-6.
16. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. Ред. Хавронюк М.І. – К.: Ваіте 2018. – 472 с.
17. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf>
18. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 7. С. 67–72.
19. Мельник М. І. Політичний аспект корупції. *Наше право*. 2003. № 3. С. 38.
20. Мельник М. І. Поняття та види корупційної діяльності. Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. семінару (м. Харків, 11–12 травня 2001 р.) / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003. С. 9–12.
21. Основні визначення - Офіс добросовісності НАЗК. *Офіс добросовісності НАЗК*. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/osnovni-vyznachennya#:~:text=вид%20корупції,%20коли%20вона%20є,відома%20як%20«ендемична»>

22. Петренко А. Причини та шляхи запобігання корупції в Україні. С. 3.
23. Порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_38780
24. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
25. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 30 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
26. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
27. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>
28. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ Нац. агентства України з питань держ. служби від 05.08.2016 р. № 158 : станом на 11 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
29. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
30. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII : станом на 10 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
31. Про Національну раду з питань антикорупційної політики : Указ Президента України від 14.10.2014 р. № 808/2014 : станом на 3 черв. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014#Text>

32. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>

33. Сотула О. С., Стратонов В.М., Дзюрбель А.Д. Актуалізація норм в міжнародному та кримінальному праві в умовах війни. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2023. Випуск 3. С. 43-54. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/384/352> (дата звернення: 31.08.2023)

34. Супрун Т. Поняття і види корупції та її характеристика: теоретико-правовий аспект. *Міжнародний юридичний вісник*. 2019. № 14. С. 11.

35. Сьоміна Н. Антикоруptionна політика в системі публічного управління суспільним розвитком : автореф. дипломна робота. Київ, 2020. 154 с.

36. Трепак В. Ідентифікуючі ознаки корупції: визначення й характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. С. 3.

37. Учасники проектів Вікіпедія. Імплементация – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Імплементация>

38. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text

39. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 30 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

40. Шаблистий В. В. Антикоруptionне законодавство : конспект лекцій. Дніпро : *Дніпропетровський державний ун-т внутр. справ, каф. кримін. права та кримінології*, 2019. С. 7.

41. Юридичний відділ ЗНУ | Короткий зміст Закону України «Про запобігання корупції». URL: http://sites.znu.edu.ua/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=1

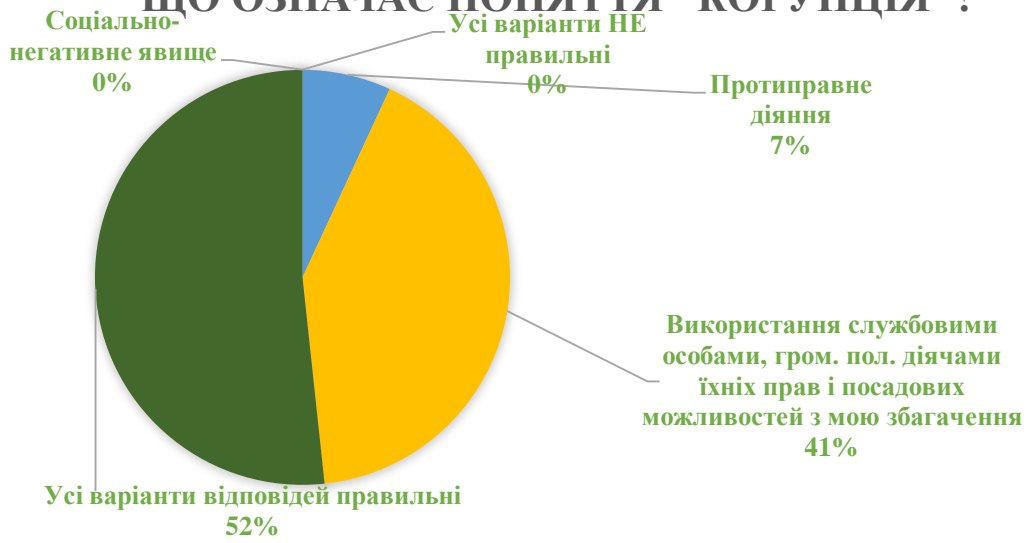
[7399&lang=ukr&news_code=korotkij-zmist-zakonu-ukrayini---pro-zapobigannya-koruptsiyi--](#)

42. Яковенко С.Б. Сутність корупції та її класифікація. *Серія: Державне управління*. 2017. № 1 С. 1-6.

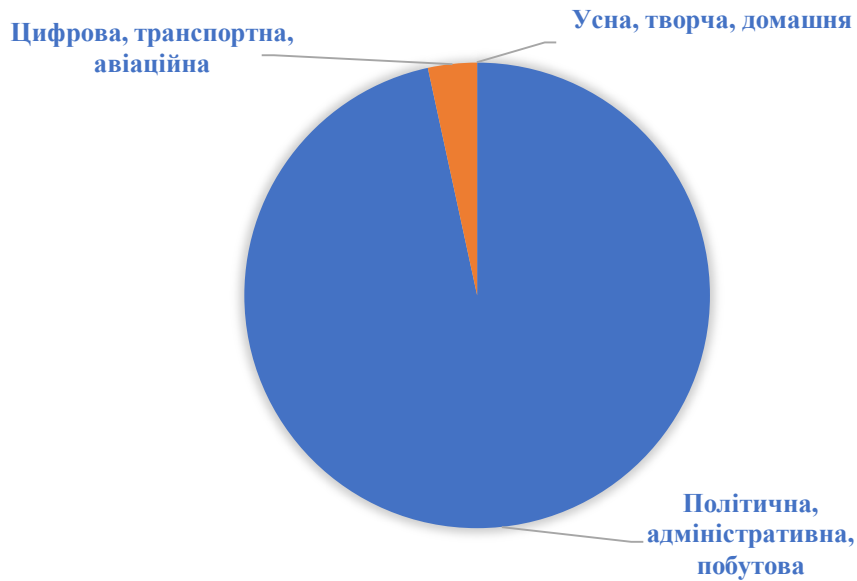
ДОДАДКИ

Додаток А

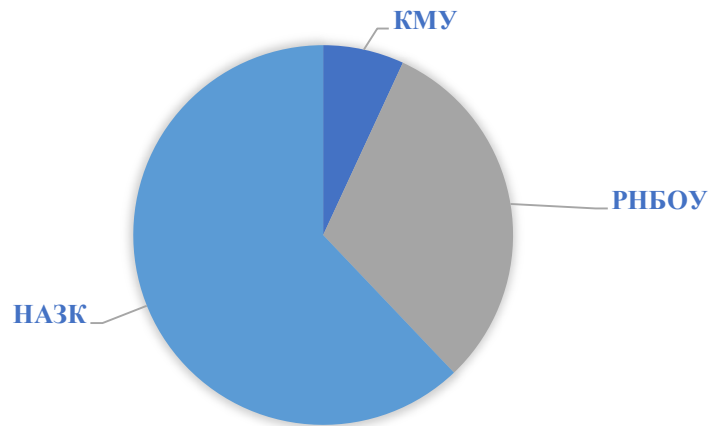
ЩО ОЗНАЧАЄ ПОНЯТТЯ "КОРУПЦІЯ"?

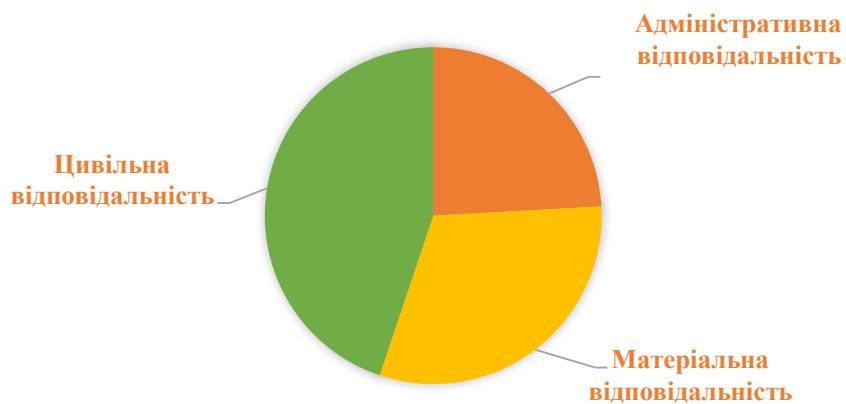
ЯКІ ВИДИ КОРУПЦІЇ ІСНУЮТЬ?

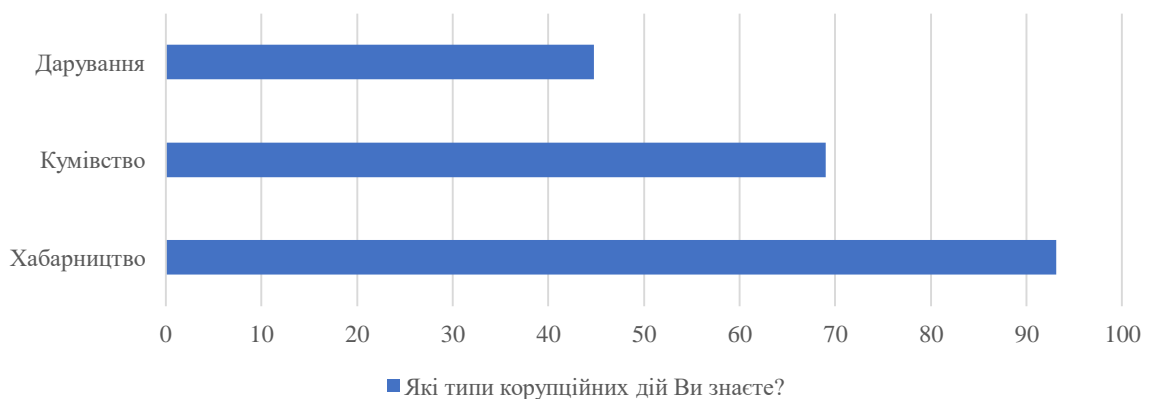
ЯКИЙ ОРГАН ЗАБЕЗПЕЧУЄ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ?

ЯКИЙ ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕ НАСТАЄ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВООПОРУШЕННЯ?

Які типи корупційних дій Ви знаєте?

Додаток Б - результати

Що означає поняття «корупція»?		
Варіант відповіді	Яка кількість відповідей	Скільки % опитуваних відповіли
Соціально-негативне явище	0	0%
Протиправне діяння	2	6,9%
Використання службовими особами, гром. Пол. Діячами	12	41,4%

їхніх прав і посадових можливостей з метою збагачення		
Усі варіанти відповідей правильні	15	51,7%
Усі варіанти Не правильні	0	0%
Разом	29	

Які види корупції існують?		
Варіант відповіді	Яка кількість відповідей	Скільки % опитуваних відповіли
Політична, адміністративна, побутова	28	96,6%
Цифрова, транспортна, авіаційна	1	3,4%
Усна, творча, домашня	0	0%
Разом	29	

Який орган забезпечує формування антикорупційної політики в Україні?		
Варіант відповіді	Яка кількість відповідей	Скільки % опитуваних відповіли
КМУ	18	6,9%
РНБОУ	9	31%
НАЗК	2	62,1%
Разом	29	

Який вид юридичної відповідальності Не настає за вчинення корупційного правопорушення?		
Варіант відповіді	Яка кількість відповідей	Скільки % опитуваних відповіли
Адміністративна	7	24,1%
Матеріальна	9	31%
Цивільна	13	44,8%
Разом	29	

Які типи корупційних дій Ви знаєте		
Варіант відповіді	Яка кількість відповідей	Скільки % опитуваних відповіли
Хабарництво	17	93,1%
Кумівство	11	69%
Дарування	6	44,8%
Разом	29	